DESPRE

Crestăturile Plutașilor pe Cherestele

ȘI

Alte semne doveditóre de proprietate la Români.

DE

TEODOR T. BURADA.

IAȘII.
TIPO-LITOGRAFIA H. GOLDNER, STRADA PRIMARIEI
1880.

DESPRE

Crestăturile Plutașilor pe Cherestele

ȘI

Alte semne doveditóre de proprietate la Romăni.

DE

Teodor T. Burada.

IAȘII.
TIPO LITOGRAFIA H. GOLDNER, STRADA PRIMARIEI.
1880.

Despre crestăturile plutaşilor pe cherestele şi alte semne doveditóre de propietate la Românî.

Mai înainte de a căuta care sunt crestăturile plutaşilor pe cherestele şi alte semne doveditóre de proprietate la Românî, în ce epoha s'aŭ născut ele, ce împrejurărî a influinţat asupra iviriĭ lor, care aŭ fost caracterul şi modul lor primitiv de intrebuinţare, vom cerceta maî intâî dacă ele s'aŭ aflat şi la alte popóre, la care anume şi dacă se maî păstréză şi astădî unde-va.

Esistenţa acestor semne se perde în întunerecul vécurilor; le aflăm la diferite popóre selbatice, nomade şi agricole; aşa le găsim la locuitoriĭ din Australia, la Negriĭ din Africa, la cele maĭ multe familiĭ indiene din America de Nord, la nomadiĭ de la polurî, şi in genere la popórele turane din Asia.

Semnele de proprietate constaŭ din diferite liniĭ drepte

şi curbe, ce se fac pe obiecte, peceţi, stampile neguţitoreştĭ, dangale, arme de familiĭ, stégurĭ, rebuşe etc.

La unele popóre putem însă descoperi până la un punct originea esistenţiĭ acestor semne de proprietate; aşa uĭtîndune la Australienĭ, videm că ele provin din următórea împrejurare: Acest popor împărţinduse în triburĭ, se deosebesc unele de altele prin aceia, ca fie care trib ăşĭ are un animal séŭ plăntă, pe care o veneréză ca divinitate şi se pun sub protecţia eĭ, servind şi ca simbol a tribuluĭ, când atuncĭ se numeşte *cobong*, avînd tot odată şi caracterul de semn de proprietate a aceluĭ trib.

Acelеşĭ obiceiurĭ le găsim şi la Negriĭ din Africa, după cum ne spun Misionariĭ creştinĭ din acele părţĭ.

La familiile Indiene din America de Nord, găsim asemene, ca fie care gintă séŭ trib ăşĭ are un nume particular şi se numeşte *Tote* saŭ *Dode*, care în genere servă pentru a denumi un obiect însufleţit precum: urs, lup, brósca ţistósă, capra ş. a., şi nicĭ odată pentru un obiect ne însufleţit.

Semnele simbolice séŭ cobongele se pun pe arme, pe unelte de gospodărie, pe obiecte din casă, pe arboriĭ cu fructe, dovedind atuncĭ, că acele obiecte ast-feliŭ însemnate, sunt proprietatea aceluĭ care are asemene semn séŭ cabong.

La alte popóre semnele de proprietate provin din obiceiul de aşĭ tatua corpul cu diferite semne, care esprima ideia, ca indivizĭĭ ce le port înflorite pe corp, aparţin cutăruĭ séŭ cutăruĭ trib. Pe lăngă acésta, tatuarea maĭ are după gustul lor estetic şi scopul secundar, al infru-

museţeriĭ corpuluĭ. Că acest scop nu este însă cel de căpitenie, ne o dovideşte împrejurarea, că tatuările sunt tot déuna deosedite după triburĭ.

Locuitoriĭ din Noua-Zelanda, întrebuinţază semnul tatuăriĭ şi pentru subsemnătura lor.

Obiceiul de aşĭ tatua corpul e fórte vechiŭ. Moisi în cartea XIX v. 28, a Leviţilor, opreşte pe Israeliţĭ de aşĭ face semne pe corp, fiind că acest obiceiŭ esistă şi la popórele idololatre: „Şi tăeturĭ pentru suflet se „nu fac ţĭ, şi slove înpunse se nu faceţĭ întru voĭ.“—Lucian, în cartea sa despre zeiţa din Siria c. 59, ne spune că: „Sirieniĭ avéŭ şi eĭ semne puse la uniĭ pe mână ér la alţiĭ pe gît.“

Tatuarea popórelor primitive a trecut pe incetul, şi la acele maĭ disvoltate. Aşa la Induşĭ, adoptarea copiilor se face la multe familiĭ, in anul al V-lea prin tatuare la mană, cu un semn óre care. Toţĭ barbaţiĭ şi maĭ arare ori femeele din oraşele Meka şi Djida, se desting prin un semn deosebit care se face tatuănduse de către părinţiĭ lor, patru deci de dile după ce se nasc.

Aceste semne, sunt făcute prin treĭ taeturĭ lungĭ pe ambele părţĭ a obrazuluĭ, şi doue pe tîmpla dréptă ; ele nu se maĭ şterg nicĭ odată de pe faţa lor.

Locuitoriĭ din Ierusalim, au obiceiul de aşĭ tatua pe măna dreaptă, semnul cruciĭ cu capul luĭ Adam; asemene şi cea maĭ mare parte din aceĭ cariĭ aŭ călătorit la Ierusalim séŭ Hagii, aşĭ tatuéză pe mănă, literile I. C. adică inițialele numeluĭ luĭ Isus Christos. Marinariĭ din Europa apusană, ăşĭ tatuéză pe mănile lor numele corăbieĭ, anul

şi dioa întrăriĭ lor in serviciŭ, precum şi numele lor propriŭ.

La multe popóre însă, nu putem găsi originea semnelor de proprietate, care esistă ca un fapt până la un punct ne esplicat; aşa la popórele tatare din Rusia le găsim, ca şi la alte popóre, ca semne de gintă séŭ trib, apoĭ de familie şi maĭ în urmă personale.

La Tunguşĭ şi Iacuţĭ din Siberia, ce se află pe o tréptă cu totul jos de cultură, semnul pe proprietate séŭ *tamga*, după cum âl numesc eĭ, începe numaĭ în secolul al XVIII-le a ave caracterul unuĭ semn personal. La aceştia precum la Chirgijĭ şi la Permeaciĭ din gubernia Permsc, şi la alte popóre din Rusia, *tamga* se pune pe oĭ, cai, pe arborĭ din pădure, ştiubeĭ şi lemne trebuitóre pentru gospodărie. Inseınnarea acestor obiecte se face prin mijlocul unuĭ fer înroşit în foc; acest obiceĭ de a se infiera animalele şi obiectele, a esistat totdéuna la cele maĭ multe popóre până şi la cele maĭ selbatice.

Tamga şi semnele despre care am vorbit, aŭ însemnatatea lor, în cazul de furt séŭ de lipsa animalelor, căcĭ prin mijlocul lor, se descopăr maĭ cu uşurinţă. Tamga se pune şi pe stégurile triburilor.

Semnele de proprietate maĭ sus espuse, le găsim şi astădĭ la diferite popóre moderne; aşa în Germania de Nord şi de Sud, in Scandinavia, in Marea Britanie şi în alte părţĭ.

Ele sunt compuse din puţine liniĭ, cele maĭ multe însă drepte, şi se apropie în genere de forma cruciĭ, avînd a-

dese orĭ asemanare cu *Runele* Scandinavilor, ér uneorĭ cu forma unor unelte casnice, precum : harleţ, cazma, ancoră şi altele. Ele se însemna pe animale, şi chiar pe obiecte prin mijlocul unuĭ fer înroşit în foc, ér in deosebĭ, pe obiecte prin sepătură.

Din tóte cele dise putem deduce, ca semnele de proprietate, aŭ urmat o regulă óre care în disvoltarea lor, aşa la început le găsim la cele maĭ multe popóre ca semne de ginta séu de trib, pe urma transformînduse în semne de familie, devin la sfârşit semne personale a fie cărui individ. De sigur acésta transiţie nu s'a operat de odată, ci gradat prin mişcarea progresivă a vieţiĭ popórelor.

Origina acestor semne se află în sentimentul depen dinţiĭ omuluĭ de natura şi de viaţa luĭ socială, de care sunt pătrunse tóte popórele, şi dovada cea maĭ bună este, că Australieniĭ, şi alte popóre intrebuinţéză ca semn de proprietate, chipul animalelor, sub a căror protecţie se pun diversele ginţĭ Aceste semne urmînd uneĭ legĭ naturale de transformare, se prefac ne contenit cu trecirea timpuluĭ, prin progresul culturiĭ şi a civilisaţiuneĭ, pierzind din ce in ce, legătura în care stătéŭ cu faptele ce le-aŭ dat naştere, şi devenind tot maĭ ne înţelese şi maĭ enigmatice. De aice provine multiplele forme posterióre, mai ales ca devenind cum am spus, semne personale, ele trebui să se înmulţéscă la nesfărşit, după numărul persónelor ce le întrebuinţéză. Prin urmare putem spune, despre semnele de proprietate, ca la originea lor sunt indeterminate

şi generale, servind pentru aratarea unuĭ ném, trib, familie şi avînd o origine in credinţĭ supra naturale şi religióse.

Cu cât ele însă se desvoltă, cu atîta, tind a se preface în nişte semne, care nu maĭ sunt simbolul uneĭ generalităţĭ, ci acel al fie căruĭ individ, devedind prin acésta însăşĭ, tot aşa de neregulate şi de numeróse ca şi indivįdiĭ însăşĭ.

Intr'o tabelă ce urméză mai la vale dăm icóna diferitelor semne întrebuinţate la deosebite popóre ce locuesc cele mai multe in Rusia, apoĭ şi câteva a le Indienilor din America precum şi unele ale poporului german.

Esplicarea Tabeleĭ semnelor. [1]

No.	1—15	Semnele de proprietate la ţeraniĭ unuĭ sat Racula din ţinutul Holmogorsc, procurate de locuitorul Doctorov.
„	16—43	Semnele de proprietate la ţeraniĭ din satul Boru de sus, Bogoeavlensc, Uhtrostov, din ţinutul Holmogorsc, procurate de ajutorul Misionaruluĭ F. S. Batracov.
„	44—71	Semnele ţeranilor satuluĭ Tovra, din ţinutul Holmogorsc, procurate de locuitorul Corotcoĭ
„	72—84	Semnele locuitorilor ţinutuluĭ Şencursc procurate de secretarul judecătoruluĭ de pace Costilev.

---

1) Vedĭ maĭ pre larg despre semnele de proprietate a diferitelor popóre, maĭ cu sémă slave, scrierea: Іорідичсскіе-знаки de П. Ефіменко, inserată in: журналъ Міністерство народнаго просвѣщенія, часть CLXXVI. Санкпетербургъ, 1874, unde se afla şi tabela ce conţine semnele de la 1—365. Asemine vedĭ şi scrierea lui Homeyer inserată in: Zeitschrift für Deutsche Mythologie und Sittenkunde, editata de I. W. Wolf. Götingen. 1853. vol. I.

No. 85—87 Semnele ţeranilor satuluĭ Zolotiţa din ţinutul Arhanghel, procurate de preotul Rozanov.

„ 88—90 Semnele ţeranilor ţinutuluĭ Pinej desemnate de P. A. Ivanov, prin o hotărire comunală.

„ 91—102 Semnele locuitorilor comuneĭ Niuhot din ţinutul Comsk, desemnate de P. Efimenko, prin o hotărire comunală.

„ 103—116 Semnele locuitorilor satuluĭ Siuzma din ţinutul Arhanghel desemnate de P. Efimenko.

„ 117—136 Semnele locuitorilor oraşuluĭ Holmogor desemnate de P. Efimenko.

Multe din semnele de proprietate a populaţiuneĭ ruseştĭ din gubernia Arhanghel s'a desemnat maĭ de multe ori pentru ca să se arăte uniformitatea semnelor din diferite localităţi a le gubernieĭ.

No, 137—144 Aceste semne sunt luate din ediţiunea comisiuneĭ arheografice, *Acte juridice.* St. Petersburg. 1838 pag. 185 şi 213.

„ 145—153 Aceste semne s'a luat din ediţia comisiunei Arhiografice. *Acte relative la starea juridice a Rusieĭ vechĭ.* Tom. I. St. Petersburg 1864 pag 2 şi 558.

„ 154—164 Semnele vechĭ a Ceremişilor. Acte juridice pag. 213.

„ 165—196 Semnele Loparilor, copiate din registrul învoelilor Monastiriĭ *Coli* şi *Peceneg* an. 1734 aflător în Catedrala din Holmogorsc.

„ 197—303 Semnele Corelilor, luate din hotăririle judecătoriilor comunale, şi din registrele tocmelilor comuneĭ Corelsc, gubernia Arhanghel.

No. 304—313 Semne luate din cartea luĭ Milerr intitulată: Descripţia popórelor idololatre, trăitóre in gubernia Kazan, numite Ceremiş, Ciuvaş şi Voteac. St Peterburg. 1791 pag. 64

„ 314 Semnul tatarului Tomnicov, luat din ediţia comisieĭ arheografice. Acte relative la starea juridică la vechia Rusie, Tom. I. pag. 433.

„ 315 Semnul de familie a tribuluĭ Cerchez Djighitov procurat de P. S. Poznanski.

No. 316—350 Semnele de familie şi personale a Calmucilor din gubernia Astrahan, luate din cartea. Deşerturile Calmucilor din gubernia Astrahan, editată de Ministrul averilor statuluĭ: St.- Petersburg 1868.

„ 351—360 Semnele de familie a Chirghizilor din órda mică, luate din manuscriptul „Colecţiunea moravurilor juridice a le Chirghizilor din órda mică," de P. Efimenco.

„ 361—365 Semnele de familie a le Indienilor din America de Nord luate din cartea luĭ Taylor: „Starea ante-istorică a omuluĭ," an. 1868 pag. 108. Ele represinta un urs, un requin (peste de mare), un alsion (pasere de mare), o brósca ţistósă şi o cocóră.

„ 366—381 Semnele de proprietate a locuitorilor din Traust lăngă Dantzig.

Iată aceste semne:

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96

97 98 99 100 V 101 ГФ 102 ВАФ 103 ФК

104 ЛК 105 ИБ 106 МГ 107 108 109 110 X 111

112 КС 113 М 114 115 II 116 ПС 117 118 119 120 L

121 ГС 122 123 124 125 126 127 128 129 АII

130 131 132 133 134 О 135 \ 136 ИЕ 137 138

139 140 141 IIII 142 Ч 143 144 145 146 147

148 149 150 151 152 153 154 155

156 157 158 159 160 161 162 IV 163 164

165 166 167 168 169 170 171 172

173 174 175 176 177 178 179

180 181 182 183 184 185 186 187

188 189 190 191 192 193 194 195

196 197 198 199 200 201. 202

203 204 205 206 207 208 209

210 211 212 113 214 215 216 217 218

219 220 221 222 223 224 225 226

227 228 229 230 231 232 233 234 235

236 237 238 239 240 241 242

243 244 245 246 247 248 249 250 251

252 253 254 255 256 257 258 259 260

261 262 263 264 265 266 267 268 269

270 271 272 273 274 275 276

277 278 279 280 281 282 283

284 285 286 287 288 289 290

Venind acuma și la semnele nóstre de proprietate, și cercetând scripturele vechĭ, memoria bătrînilor noștrĭ și obiceiurile poporuluĭ, nu am putut afla nimic, în ceia ce concerne origina lor; fostaŭ ele maĭ întâĭ a uneĭ stirpĭ, care apoĭ cu timpul împărținduse în némurĭ se fi remas ca semn al aceluĭ ném? Trecutaŭ ele apoĭ în semne de familie, și apoĭ în personale? Nicĭ o urmă care să ne conducă pe o cale sigura, spre a descoperi ceva în astă privință.

Semnele românilor de proprietate, se compun din liniĭ drepte, formînd o mulțime de figurĭ, care cu deosebire nu se pun de cât numaĭ de plutașĭ, pe lemnăriile cele de brad, ce servesc la facerea plutelor, [1]) încrestîndule cu toporul séŭ cu barda: aceste semne, nu arată la noĭ drept

---

1) Maĭ obicinuit plutașiĭ lucréză érna în munțĭ codriĭ de lemn de brad din care au să se facă plutele; din arboriĭ ceĭ groșĭ de tot, eĭ fac butucĭ de diferite mărimĭ, care se duc apoĭ la ferestrée pentru a le face scândurĭ, ér din ceĭ maĭ puțin groșĭ, fac: *catargurĭ*, *catargeel trânchete*, *grinzi* și *ghile* séŭ *taftalocĭ*.

După ce lucréză aceĭ arborĭ curăținduĭ de crengĭ, eĭ âi scobóră din munțĭ séu pe ulucurĭ facute cu argele pe de laturĭ séu pe sanciĭ séŭ le aruncă pe omăt lunecând până in vale, și apoĭ le cară cu boĭ la malul riuluĭ. Doĭ boĭ trag un butuc, 6 un catarg séŭ ctargel și 4 un trănchet.

Catargurile sunt arborĭ intregĭ *meree* (ne cioplițĭ) lungĭ de 36 coțĭ și trebuesc 4, pentru a face o plută.

Catargelele sunt și ele meree, lungĭ asemine de 36 coțĭ însă puțin maĭ subțirĭ de cât catargurile, 5 bucățĭ fac o plută.

Trănchetile sunt asemene meree, lungĭ de 36 coțĭ, maĭ subțirĭ de cât catargele și întră 7 bucățĭ intr'o plută

Ghilele séŭ *taftalociĭ* sunt arborĭ intregĭ meree, lungi de 18 coțĭ trebuesc 22 într'o plută.

Grinzile sunt arborĭ intregĭ meree, lungĭ de 14 și 16 coțĭ, trebuesc 36 intr'o plută; maĭ sunt și grinzĭ micĭ cioplite in doue muchi, trebuesc 72 bucățĭ intr'o plută.

Plutele maĭ sunt încă de *dulapi*, *scănduri* și *tabanuri*; o plută de dulapi se compune din 100 bucăți; dulapul e lung de 16 palme lat, de 1 palmă și gros de 1 parmac și 3 sferturi.

O plută de tabanuri are 200 bucăți; tabanul e lung de 16 palme lat de 1 palmă și gros de o jumatate parmac și o linie.

O plută de scândurĭ are 300 bucăți; scândura e lungă de 10 palme, lată de 6 parmace și groasă de $1/2$ parmac.

vorbind proprietatea, ci ele servesc numaĭ de dovadă pentru munca celuĭ ce le-aŭ produs.

Semnele plutaşilor nu putem ḑice, că sunt, séŭ că a fost vre o dinióră a uneĭ stirpĭ, ném séŭ familie, devenenind apoĭ personale; ele nu trec ca o moştenire din ném în ném, de la tată la fiu; aşa într'o familie, fie care membru al eĭ, ăşĭ are semnul seu propriu, întămplănduse să móră capul familieĭ, nicĭ un fiŭ nu'şĭ va apropia semnul părintelui seŭ, ci'şĭ va face un altul. In unele familiĭ înse, am observat, ca semnul care şi'l ie fiul în asemine caz, nu se deosebeşte mult de acel pe care l'a avut defunctul luĭ părinte; ăl priface numaĭ, adăogindui vre o linie séŭ doue, remăind însă urmele celuĭ vechiŭ, şi ast-feliŭ dar trece din ném in ném cu óreşĭ care schimbărĭ.

Afară de aceste semne de proprietate a le plutaşilor maĭ sunt şi altele, care se însémnă pe vite, prin mijlocul unuĭ fer înroşit în foc, ce se numeşte *danga*, a căruĭ origină este slavonul *tamga*, despre care am vorbit maĭ sus.

La clasa cea maĭ avută a poporuluĭ, la boerĭ, semnul dangaleĭ conţine literile iniţiale a numeluĭ şi pronumeluĭ [1]), ér la locuitoriĭ sătenĭ, un semi cerc, un cerc, séŭ

1) In timpurile maĭ de demult, a fost obiceiul la noĭ, ca boeriĭ se infiereze in frunte seŭ pe spate pe ţiganiĭ fugarĭ cu iniţialele lor, ca să se pótă găsi maĭ uşor. Eĭ ăi maĭ insemnau incă, şi pe braţe cu aceleşĭ iniţiale prin un felŭ de tatuare, care se făcea in modul următor: se lega braţul în doue locurĭ, pentru a se împedeca circulaţia singeluĭ, şi apoĭ in spaţiul acelor doue legăturĭ, se împungea măna c.. un ac scriinduse iniţialele boerilor, şi apoĭ preserăud peste acele împunseturĭ praf de puşcă, ăi dădea foc, remăind apoĭ acele iniţiale însemnate fără a se maĭ şterge vre odată

Modul acest de infierat, fie in frunte fie pe spete prin mijlocul unuĭ fer înroşit in foc, se găseşte la noĭ ca pedépsă contra condemnaţilor recidivişti, numinduse *înbourare*, fiind că pe ferul cu care se însemnaŭ, era sapat capul unuĭ *bour*. Acésta se póte vide din: A-

şi alte figurĭ precum . Dangaoa se pune séŭ pe cópsa, séŭ pe spata vitelor, séŭ pe córne, şi numaĭ în scop, ca în caz când s'ar rătăci orĭ fura, să se găséscă maĭ cu lesnire.

Obiceiul de a se înfiera vitele şi lemnăriile, s'a pastrat şi se păstréză maĭ mult la boerĭ, rare orĭ videm locuitoriĭ înfierânduşĭ vitele lor, eĭ în caz de a li se rătăci orĭ fura, le cunosc maĭ mult de pe semnele lor esterióre séŭ metehnele ce le aŭ. [1])

Oile nu se însémnă de cât la urechĭ, pe care séŭ le spintică puţin, séŭ le potricălesc, făcândule maĭ multe borte rotunde séŭ triunghiulare.

Aceste sunt singurele semne de proprietate ce se află in deobşte la poporul român, şi dacă videm astădi ca unele familiĭ boereştĭ aŭ peceţĭ cu arme de familiĭ şi devise [2]), aceste séŭ nu sunt de origină română, séŭ sunt numaĭ produsul imaginaţiuneĭ proprietarilor lor.

Aseminea peceţĭ la noĭ, nu a esistat şi nu esistă de

---

naforaoa Divanuluĭ Domnesc din 1840, Mart, 6, cu No. 727, atingătóre de *inbourarea* nepărăsiţilor făcătorĭ de rele. (vedĭ Adunare de Ofisurĭ şi deslegărĭ, publicate de Banul Dimitrie Hasnaş, Iaşĭ 1844, pag 239).

Origina infierăriĭ e fórte veche, o găsim la popórele din anticitate, precum la Greci, la Romanĭ, la Galĭ, la Germanĭ şi la alte popóre. Romaniĭ înfieraŭ în frunte sclaviĭ fugarĭ cu litera F; căte odată li se punea numaĭ un cerc de fer la gît, séŭ o brăţea pe care era sepat numele stăpânuluĭ lor. (vezi legea AElia Sentia, Gai. I. 13—15) Semnul bouruluĭ, se maĭ punea de cătră geometriĭ statuluĭ în copacĭ ca semne de hotare.

1) Aşa dar eĭ âşĭ recunosc boi lor, séŭ că sunt: plevanĭ, porumbĭ, lupanĭ, balţaţĭ, murgocĭ, mohorăĭ, cudalbĭ, cu córnele ţăpoşe, latişe, butace séŭ greblişe. — Cai lor séŭ că sunt: rotaţĭ, brezĭ, mohorăţĭ, păntănogĭ, roibi, murgĭ. pagĭ, şărgĭ, derişĭ, cu strug la copită, cu stărnut in bot, ţintaţĭ, berbecaţĭ, spetíţĭ, şoldiţi etc. — Oile lor séŭ că sunt laĭ, bălăĭ, bucalăĭ, stogóse, bărsane, cornute, ciute, ţigăi, negre etc.

2) In scriptele vechi găsim ca cuvintele *arme de familiĭ* se numeşte *gherbul familieĭ*, luat de la cuvîntul slavon repóъ.

căt numaĭ la stăpănire şi la domnii ţeriĭ, care în vremile vechĭ, după ce maĭ întăĭ le punéŭ pe céră tare roşie, séŭ pe céră galbenă, le acaţaŭ la urice, cu o sfóră de matasă; acele peceţĭ se maĭ punéŭ şi pe hărtie inegrindule maĭ întăi la lumănarea [1]).

Terminînd cu aceste semne, ne maĭ remăne a vorbi şi despre *rebuş*, pe care'l găsim în us la diferite popóre.

Rebuşul este un băţ de lemn cioplit in patru muchĭ, de diferite dimensiunĭ pe care se fac maĭ multe semne crestate de aceĭ ce nu ştiŭ carte, spre a le servi de dovadă despre cantitatea obiectelor séŭ mărfurilor date orĭ primite.

Răbuşurile sunt de doue soiurĭ, acele dintr'o singură bucată, ast-feliŭ cum am vĕḑut maĭ sus, şi acele din doue bucăţĭ, care apropiete fiind una de alta, după semnele făcute pe ele în timpul pe când formaŭ o singură bucată, servesc de dovadă, îndată ce semnele crestate pe ele, corespund pe ambele bucăţĭ la apropierea lor.

La rebuşele compuse din doue bucăţĭ, partea ce remâne la acel ce da lucrul se numeşte *matcă*, ér partea ce remăne în mănile primitoruluĭ lucruluĭ se ḑice *ţancusă*.

In unele comune de prin munţĭ precum: Secul-Bualniţiĭ, Chisirig, Tarcaŭ, Hangu şi altele, matca se numeşte şi *casa*.

In comunele locuite de Romăniĭ din Dobrogea, nu se intrebuinţéză rebuşul; cu tóte aceste el este cunoscut. Matca se numeşte *măsa*, ér ţancusa, *puiul*.

---

1) Ast-feliu de peceţi nu se acaţaŭ numaĭ la urice. Pe la anul 1806 sub a tria ocupaţiune ruséscă pe cănd Senatorul Milaşevicĭ era cărmuitor în Moldova aflăm, că s'a pecetluit ca pedépsă, hainele de pe o condemnata, stănd ast-feliŭ fără a le pute scóte de pe ea timp de un an, in Monastirea Agapia.

Obiceiul de a se cresta semne pe beţe (rebuşurĭ) e fórte veche la noĭ, ăl aflăm şi la alte popóre, la vecinii noştri slavĭ şi germanĭ.

Alfabetul se chiamă şi până astădĭ la germanĭ *Buchstaben* de la *Buche*-fag şi *stab*-beţ, adecă *„beţe de fag“*.

Liber la Romaniĭ ceĭ vechĭ înainte de a deveni carte, a fost scórţa de lemn pe care se încrestaŭ literile, şi fără a maĭ vorbi despre Indienĭ şi Egiptenĭ, romaniĭ scrieŭ şi eĭ odinióră pe beţe, pe scórţă séŭ maĭ bine pe scândurĭ, după cum califica fórte bine acest feliŭ de material grafic un comentator bizantin din secolul XII-le [1])

Semnele care se crestéză la noĭ pe rebuşe pentru a arata cantitatea, corespund in unele părţĭ cu cifrele romane :I, II, III. IIII, V, VI, VII, VIII, VIIII, X, XI, şi aşa maĭ departe. In unelo părţĭ cifra V se face în jumătate de cum este X, aşa vroind a scrie XV, se va scrie X^V. Pentru sută esista semnul ✳.

Fracţiunile unităţilor de măsură se însemnă după semnele unităţilor, prin puncte făcute cu vărful cuţituluĭ pe rebuş. Ast-feliŭ spre a esprima cantitatea de una chilă şi o merţă, se va incresta I. şi aşa maĭ departe.

In unele comune de prin munţĭ cifra V se scrie ast feliŭ *I*; aşa vroind a scrie şase, şapte, opt etc. se fac semnele următóre *I*I (sese) *I*II şepte *I*III (opt). Linia piezişa care insemna pe cinci este tăetă numai căt prin o singură crestătură fără a desprinde de lemn cója incres-

1) Eustath in Iliad. Z: *καθὰ καὶ τῶν τινες ὕστερον Σκυδῶν ἐσήμαινον ἃ ἤθελον ειδολάτινα καὶ ωολυειδῆ γραμμικὰ ξέσματα εγγράφοντες ἤτοι εγγλύφοντες πίναξι τουτέστι σανίσεν.* Vedi şi Hajdeu, Columna lui Traian, an. IV pag. 189.

tată. Semnul ḍece, se face și el tot prin o singură crestătură piezișă dislipinduse insă cu totul prin o a doua tăetură coaja increstată. Suta se esprimă prin semnul X, ér mia prin ✱.

In tabela ce urmează reproducem un număr de semne de proprietate a plutașilor, ce am adunat in maĭ multe comune care vin pe malul Bistrițeĭ, precum: Tarcău, Bicaz, Buhalnița, Hangu și altele.

Aceste semne de proprietate nu pot fi datorite cu totul întâmplăriĭ, a presupune acésta n'ar fi nicĭ rațional nicĭ întemeet. Așa și alfabetul pare a fi astăḍĭ, compus din semne intămplătóre, și cu tóte aceste dacă ne urcam la originea luĭ, dăm de ieroglifele, egiptiane care la început nu eraŭ de căt imitarea unor obiecte ale natureĭ.

Nu e vorbă ca multe din semnele de proprietate a romănilor, sémănă cu semnele găsite la popóre ce n'aŭ venit nicĭ odată in atingere cu dănșiĭ.

Acéstă asemănare, se poate însă esplica prin intămplare ; așa găsim cuvinte ce sémănă in mod identic in limbele europene, pe de o parte, și pe de alta in limbele Chineze, Japonese, in limbele Congo și Bongo din Africa și altele, care n'aŭ nicĭ o afinitate între dînsele, precum e de esemplu cuvîntul, *tată* [1]). Cu căt maĭ ușor putem găsi semne identice, de și cu înțeles cu totul deosebit, de vreme ce acestea sunt compuse din liniĭ a căror combinație nu póte fi așa de variată ca sunetele uneĭ limbĭ.

---

1) Hajdeu. Principii de filologie comparativa, Bucureștĭ 1875, Tom. I. pag. 74.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79

80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163.

Este mult maĭ probabil ca semnele de proprietate se fi avut originea lor istorică, în alte semne, care avéŭ pentru popórele ce le întrebuințaŭ, un înțeles precis, și care numaĭ cu timpul s'aŭ perdut, prefăcănduse semnele, în niște forme lipsite de orĭ ce înțeles.

Originea istorică a acestor semne dacă ne este permis a arunca o ipoteză într'o chestiune așa de puțin sigură, și așa de necunoscută până acuma, ne pare a fi *alfabetul dacic.* Se va păre curios, că pomenim de un asemine, ca de ceva cu totul cunoscut, dar după cercetările făcute de Dl. Hajdeu, cu atîta știință căt și pătrundere, nu remăne nicĭ o îndoélă ca alfabetul dacic a esistat, și ca el s'a păstrat la români, până adănc in timpurile istorice.

Reproducem în răndurile următóre părerile Dluĭ Hajdeŭ în această privință: [1]) Intr'un autor ungur Simon Kezaĭ, a căruĭ manuscipt latin datéză din secolul al XV-le găsim următórele:

„Zaculi Hunorum sunt residui, qui dum Hungaros „in Pannoniam iterato cognoverunt remeasse, redentibus „in Ruthenie finibus occurerunt, insimulque Pannonia con„questata, partem in ea sunt adepti, non tamen in plano „Pannonie, sed *cum Blackis in montibus confinii sortem ha„buerunt, unde Blackis commixti litteris ipsorum (Blackorum) „uti perhibentur.*“

„Săcui sunt resturile Hunilor. Aflănd despre rein„tórcerea Ungurilor în Pannonia, eĭ li-aŭ eșit înainte la „hotarul Galiției și de împreună cu dînșiĭ aŭ cucerit Pan-

1) Columna luĭ Traiau, an. 1873. pag. 188—190.

„nonia, din care aŭ şi capatat o parte, nu însă pe şes, „ci la munte *invecinaţĭ şi amestecaţĭ cu Vlahiĭ, de unde se „vede că aŭ şi adoptat literile Vlahice.*

Alt autor Ungur, Turotz din secolul XVIII-le ne spune că aceste litere nu se scriéŭ, ci se crestaŭ pe beţe. Aceste litere a le Românilor pe care le-aŭ împrumutat Secui, trebui deci să se găséscă la acest din urmă popor, dacă în realitate maĭ esistă.

Intre manuscriptele reposatuluĭ Trausch, pastrate la Bibiloteca Evangelică din Braşov, în *Diplomatarium Transilvanico-Siculicum* ab anno 1251—1807, se afla unul din 1702 scris de către preutul Stefan Lacatos, sub titlu de *Siculia accuratius quam hactenus delineata.*

Acest autor ne spune că pe la 1700, Secuiĭ maĭ întrebuinţaŭ încă un alfabet propriŭ al lor care constă din următórele semne :

Afară de aceste, Lacatos maĭ aduce următórele monograme din câte doue sonurĭ.

Peste tot 56 semne: 33 simple şi 23 compuse [1]).

Şi Locatos ne spune că aceste litere nu eraŭ scrise pe hărtie ci crestate pe beţe. Tot în biblioteca evangelică din Braşov No. 26. b., in manuscriptul luĭ Eder, intitulat *Exercitationes diplomaticæ*, Hermanstadt, 1802, in-4 se găseşte scris un act in Bucureştĭ la 1492 prin care Domnul muntenesc Vlad Ţepeş înştiinţéză pe Saşĭ despre o apropiată invasiune a Turcilor in Transilvania. Latinésca în care e scris acest document, dovideşte până la evidenţă că e scris de un român, pentru ca construcţiunea frazelor precum şi intrebuinţarea cuvintelor este evident acea românéscă.

Se începe aşa:

„Vlad dei graţia Woywoda partium Transalpinarum.
„Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Da-

1) In biserica Secuescă Unitara de la Enlaka in regiunea Odorheiuluĭ din Transilvania, se găseşte o inscripţiune scrisă cu aceste semne.

„bimus scire, quod Thwrchi deponerent patientiam cum „Domino rege. Cesar dedisset Woywodatum de Zendere „uno familiari, qui vocatur Alibek, altero autem, qui no- „minatur Markovich, dedisset Waywodatum de Bodon, et „nunc sunt cum bellis maximis, sed nescimus, ad quas „partes volunt transire. Nos timemus, ut at Hattzak aut „ad Transilvaniam, non debeaut transire. Pro eo etc."

Intr'acest text găsim scris cuvîntul „Cesar" cu o literă in loc de C, care este fórte curiósă, ne semănînd cu nicĭ una a vre unuĭ alfabet cunoscut, anume:

ea este identică cu semnul ce reproduce sunetul *gy*, in alfabetul luĭ Lacatos. Sunetul *gy*, se putea fórte uşor amesteca cu sunetul c, pentru un român, care ḑice a dese orĭ *sprincéna* şi *springéna*, în cât prin aceiaş schimbare scriitorul luĭ Ţepeş a putut scrie *Gesar* în loc de *Cesar*.

Acest semn scris de un român pe la sfârşitul vécului al XV-le dovideşte într'un mod evident adevărul spuselor luĭ Kezai, anume ca Românii ar fi avut un alfabet propriŭ pe care l'ar fi imprumutat Secuiĭ.

Dacă avem acuma în semnele pastrate de Lacatos remăşiţa unuĭ alfabet român original, este intrebarea de unde a putut Româniĭ să'l împrumute.

Dovedirea ca acest alfabet nu póte fi decât de origina Dacică, căcĭ este evident că nu este de origina latină ne pare demonstrat de Dl. Hajdeŭ cu destulă probabilitate, bazinduse intre altele şi pe fapte de filologie comparată. Este evident că maĭ multe din semnele de proprietate a

le Romănilor pe care le-am vĕḑut, samănă cu semnele din alfabetul Secuesc, aşa sunt semnele de la No. 117, 142, 145, 147—151, 153—157, 159—162.

Acéstă asemanare nu o credem noĭ întămplătóre, şi dacă ne-ar fi permis a pune o ipoteză, am pute esplica acéstă curiósă coincidenţă, numaĭ cât ast-feliŭ: Romăniĭ la inceput pe timpul dacilor, avéŭ conştiinţa de valórea fonetică a fie căruĭ semn, şi'l aplicaŭ ca litera incepator nică a unuĭ nume propiŭ, pe obiectul a căruĭ proprietate vroiéŭ se o însemne, cu timpul însă, se perdu însemnatatea fonetică, şi remase numaĭ una convenţională, care în curănd pentru a pute corespunde maĭ bine scopuluĭ seŭ, suferea óre care schimbărĭ séŭ modificărĭ în liniile din care se compunea.

Cea maĭ bună dovadă despre acéstă perdere a înţelesuluĭ semnelor este, că liniile rotunde care sunt mult maĭ greŭ de efectuat cu barda séŭ cu toporul, aŭ dispărut cu totul din semnele de proprietate la Romănĭ, care sunt compuse numaĭ căt din liniĭ drepte.

O analogie putem găsi în rebuş, care şi el conţine după cum am vĕḑut în crestăturile de pe dînsul, nişte semne ce odată avéŭ o valóre precisă, şi care acuma s'a perdut.

